

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

680

UALIMU ELIMU YA AWALI

Muda: Saa 3.

MAJIBU

Mwaka: 2003

Maelekezo.

1. Karatasi hii ina sehemu **A, B** na **C**.
2. Jibu maswali **yote** katika sehemu **A** na maswali **mawili (2)** kutoka katika kila sehemu **B** na **C**.
3. Sehemu A ina alama 40, sehemu B na C kila moja ina alama 30.
4. Simu za mkononi **haziruhusiwi** katika chumba cha mtihani.
5. Andika **namba yako ya mtihani** katika kila ukurasa wa kijitabu chako cha kujibia.

maktaba.tetea.org

SEHEMU A (Alama 40)

Jibu maswali yote katika sehemu hii.

1. Eleza kwa kifupi dhana ya kujifunza kupitia uzoefu wa moja kwa moja kwa watoto wa elimu ya awali.

Kujifunza kupitia uzoefu wa moja kwa moja ni mbinu ya ujifunzaji inayompa mtoto nafasi ya kufanya, kugusa, kuchunguza, na kutumia hisia zake zote ili kupata maarifa.

Dhana hii inamuwezesha mtoto kuelewa dhana mpya kwa urahisi kwa sababu anajifunza kupitia vitendo halisi badala ya kusikia tu maelezo ya mwalimu.

Kujifunza kupitia uzoefu hupunguza utegemezi wa mtoto kwa mwalimu kwa sababu mtoto huwa mshiriki mkuu badala ya kuwa msikilizaji tu.

Dhana hii humfanya mtoto kuwa mwepesi wa kutatua matatizo kwa sababu anapata nafasi ya kujaribu, kukosea, na kurekebisha mwenyewe.

2. Taja mambo manne yanayoonyesha mtoto ana ugumu wa kujenga mahusiano na wenzao.

Mtoto anayekaa peke yake kwa muda mrefu bila kuonyesha hamu ya kujiunga na wenzake katika michezo anaonyesha ugumu wa kujenga mahusiano.

Mtoto anayetoa hasira au kuonyesha tabia ya kuumiza wenzake anakuwa na changamoto ya kuelewa jinsi ya kushirikiana katika kundi.

Mtoto anayekataa kushiriki katika shughuli za kikundi bila sababu za msingi anaonyesha hofu au kutokujiamini katika mahusiano ya kijamii.

Mtoto anayeshindwa kuelewa hisia za wengine au kushindwa kuomba msamaha baada ya kosa anaonyesha kukosa ustadi wa kijamii unaohitajika katika kujenga uhusiano.

3. Eleza kwa hoja nne jinsi michezo ya kujenga vitu inavyoweza kuchochea fikra za nadharia kwa mtoto.

Michezo ya kujenga vitu humwezesha mtoto kupanga na kupanga upya maumbo, jambo linalomsaidia kuelewa dhana za nafasi na muundo.

Michezo hii inahitaji mtoto kufanya maamuzi kuhusu urefu, upana na utulivu wa kitu anachojenga, hivyo kumfundisha mantiki ya kisayansi.

Mtoto anajifunza nadharia ya sababu na athari kwa sababu anapoangusha au kubadilisha kitu, anauona matokeo yake moja kwa moja.

Michezo ya kujenga humsaidia mtoto kupanga mawazo yake kwa hatua na kufuata mpangilio, jambo linalojenga msingi wa fikra za kitaaluma.

4. Bainisha mambo manne yanayoweza kumsaidia mwalimu kuimarisha nidhamu chanya darasani.

Mwalimu anaweza kuimarisha nidhamu kwa kuweka matarajio ya wazi ambayo watoto wanayafahamu na kuyarudia mara kwa mara ili waweze kuyaishi kwa urahisi.

Mwalimu anaweza kutumia sifa na pongezi kwa wakati sahihi ili kuongeza tabia njema na kuhamasisha watoto kufanya mema zaidi.

Mwalimu anaweza kutumia mfano wake mwenyewe kwa kuonyesha tabia njema, kwa sababu watoto huiga kile wanachokiona.

Mwalimu anaweza kusimamia shughuli kwa kutumia mpangilio unaoeleweka ili kupunguza msongamano na kuchanganyikiwa vinavyosababisha kutotulia.

5. Taja sababu nne zinazoweza kueleza kwa nini mtoto hataki kushiriki katika shughuli za muziki.

Mtoto anaweza kukataa muziki kama ana aibu na anaona kwamba kuimba mbele ya wenzake kunamfanya ajisikie vibaya.

Mtoto anaweza kutoshiriki kama ana ugumu wa kusikia sauti mbalimbali au kutofautisha midundo, jambo linalompa changamoto ya kuendelea na shughuli.

Mtoto anaweza kukataa kushiriki kama hana uzoefu wa awali na muziki na hivyo kuona ni jambo geni lisilowavutia.

Mtoto anaweza kutoshiriki kama shughuli ya muziki imepangwa kwa muda mrefu na inamchosha kabla hajaonyesha uwezo wake kikamilifu.

6. Eleza umuhimu wa kuweka ratiba tulivu ya kupumzika kwa watoto katika elimu ya awali.

Ratiba tulivu ya kupumzika inasaidia kuondoa uchovu unaoweza kupunguza uwezo wa mtoto wa kushiriki katika shughuli zinazofuata.

Ratiba hii inawasaidia watoto kurudisha nguvu za kumbukumbu na kufikiri, jambo linaloboresha ujifunzaji.

Kupumzika kunapunguza ukosefu wa utulivu kwa sababu mtoto aliyepumzika huwa mtulivu na mwangalifu zaidi.

Ratiba ya kupumzika inasaidia mwili wa mtoto kukua vizuri kwa sababu usingizi au utulivu huchangia ustawi wa kiafya.

7. Fafanua mambo manne yanayochangia ustawi wa kihisia kwa watoto wadogo.

Mtoto anahitaji upendo wa mara kwa mara kutoka kwa watu wazima ili ajisikie salama na kuthaminiwa.

Mtoto anahitaji kusifiwa anapofanikiwa ili kujenga ujasiri na uwezo wa kuthamini uwezo wake.

Mtoto anahitaji kusaidiwa kuelewa na kudhibiti hasira, huzuni na furaha ili kuwa na uthabiti wa kihisia.

Mtoto anahitaji mazingira yasiyo na vitisho au ukatili ili akili yake iweze kukua bila msongo wa mawazo.

8. Eleza kwa kifupi maana ya umiliki wa ujifunzaji kwa mtoto, kisha taja mambo manne yanayoujenga.

Umiliki wa ujifunzaji ni hali ambayo mtoto anahisi kuwa yeye ndiye anayehusika moja kwa moja na kile anachojifunza, na kwamba maamuzi yake yana mchango katika matokeo ya ujifunzaji wake.

Umiliki wa ujifunzaji hujengwa kwa kumpa mtoto nafasi ya kuchagua vifaa vya kujifunzia ili ajihusishe kikamilifu.

Umiliki hujengwa kwa kumruhusu mtoto kuuliza maswali na kupata majibu bila kuogopa kukosea.

Umiliki hujengwa kwa kumpa mtoto kazi zinazompa nafasi ya kufanya majaribio bila kushinikizwa kupata majibu sahihi mara moja.

Umiliki hujengwa kwa kumruhusu mtoto kutoa maoni yake juu ya kile anachopenda kujifunza au jinsi ya kukifanya.

9. Taja viashiria vinne vya maendeleo ya utambuzi ambavyo mwalimu anatakiwa kuvifuatilia.

Mtoto anayeanza kupanga vitu kulingana na rangi au ukubwa anaonyesha ukuaji mzuri wa utambuzi.

Mtoto anayefanikiwa kutatua mafumbo rahisi anaonyesha uwezo wa kufikiri kwa mantiki.

Mtoto anayekumbuka na kuelezea matukio aliyoyapitia anaonyesha kukua kwa uwezo wa kumbukumbu.

Mtoto anayefanya maamuzi kuhusu chaguo sahihi katika kazi anayofanya anaonyesha kuongezeka kwa uwezo wa kuchanganua.

10. Eleza sababu nne za kuzingatia lishe bora kama sehemu ya ujifunzaji wa mtoto.

Lishe bora inasaidia ukuaji wa ubongo wa mtoto, jambo linalohakikisha uwezo wa kufikiri unakuwa mzuri.

Lishe bora inampa mtoto nguvu za kimwili zinazohitajika kushiriki kikamilifu katika michezo na masomo.

Lishe duni inaweza kusababisha mtoto kuchoka haraka, hivyo kupunguza uwezo wake wa kuelewa na kukumbuka.

Lishe bora inaongeza mhemko mzuri kwa mtoto, jambo linalosaidia kuwa na tabia nzuri na kuzingatia darasani.

SEHEMU B (Alama 30)

Jibu maswali mawili.

11. Eleza umuhimu wa kuandaa mazingira ya kituo yanayozingatia usawa wa kijinsia kwa watoto wa elimu ya awali.

Usawa wa kijinsia unahakikisha watoto wote wanapata nafasi sawa ya kushiriki katika shughuli bila kubaguliwa kwa misingi ya kuwa mvulana au msichana.

Mazingira ya usawa wa kijinsia yanasaidia watoto kujenga mtazamo sahihi kwamba wote wana uwezo wa kufanya kazi au majukumu yoyote bila mipaka ya kijinsia.

Kituo kinapozingatia usawa kinawazuia watoto kupata dhana potofu kwamba baadhi ya michezo, kazi au vifaa vinawafaa jinsia fulani pekee.

Mazingira haya yanawasaidia watoto kukuza uwezo wao wote bila kuwekewa vikwazo vya kijamii vinavyoweza kudhibiti ndoto zao za baadaye.

Usawa wa kijinsia pia hujenga heshima na utamaduni wa kushirikiana, kwa sababu watoto wanajifunza kuthamini mchango wa kila mmoja jinsi ulivyo.

12. Kwa kutumia hoja tano, fafania umuhimu wa kuhusisha michezo katika tathmini ya maendeleo ya mtoto.

Michezo humsaidia mwalimu kuona ujuzi wa mtoto bila shinikizo kwa sababu mtoto anajieleza vizuri zaidi anapocheza kuliko anapoulizwa maswali ya moja kwa moja.

Katika michezo, mtoto huonyesha kiwango cha ubunifu na uwezo wa kufikiri kwa sababu anafanya maamuzi ya haraka kulingana na hali ya mchezo.

Michezo hutumia vifaa halisi vinavyomsaidia mtoto kuonyesha stadi za utambuzi kama kupanga, kulinganisha, na kuhesabu.

Michezo humsaidia mwalimu kufuatilia ustadi wa kijamii kama kushirikiana, kusikiliza na kusubiri zamu.

Michezo huruhusu mtoto kuonyesha maendeleo ya kihisia kwa sababu mwalimu anaona jinsi mtoto anavyojibu changamoto na matukio mbaya ya mchezo.

13. Bainisha mchango wa mwalimu katika kutatua migogoro midogo midogo inayotokea kati ya watoto, kisha taja hatua sita za kufanya hivyo.

Mwalimu ana mchango mkubwa wa kuhakikisha migogoro haizuii ujifunzaji kwa kuongoza watoto kuelewa hisia zao na kujenga uwezo wa kuwasiliana vizuri.

Mwalimu hutumia migogoro kama nafasi ya kufundisha maadili kama kusamehe, kushirikiana na kuomba msamaha ili kuimarisha tabia bora.

Hatua ya kwanza ni kumtenga mtoto kutoka kwenye eneo la mgogoro ili kupunguza hisia kali na kumruhusu atulie.

Hatua ya pili ni kusikiliza maelezo kutoka kwa kila mtoto ili kuelewa chanzo cha mgogoro.

Hatua ya tatu ni kuwauliza watoto kuelezea hisia zao bila kulaumu, ili kujenga uwezo wa kutambua hisia.

Hatua ya nne ni kuwataka watoto kupendekeza suluhisho linalowafaa wote ili kujenga uwezo wa maamuzi.

Hatua ya tano ni kukubaliana na suluhisho na kuhakikisha watoto wanaelewa sababu za uchaguzi huo.

Hatua ya sita ni kufuatilia tabia zao baada ya mgogoro kutulia ili kuhakikisha wanalizingatia waliloahidi.

SEHEMU C (Alama 30)

Jibu maswali mawili.

14. Tengeneza shajara ya siku moja ya mwalimu wa elimu ya awali inayoonyesha namna ya kusimamia shughuli mbalimbali za ujifunzaji.

Shajara inaweza kuanza kwa mwalimu kupokea watoto na kuangalia hali yao ya mwili na hisia ili kutambua kama kuna mtoto anayehitaji msaada wa haraka.

Shajara inaweza kuendelea kwa mwalimu kupanga shughuli za asubuhi kama kusoma hadithi au nyimbo ili kuandaa akili ya mtoto kwa masomo.

Shajara inaweza kumwonyesha mwalimu akisimamia shughuli za vikundi vidogo ili kuhakikisha kila mtoto anapata msaada unaohitajika.

Shajara inaweza kuelezea muda wa michezo ya nje ambapo mwalimu anaangalia usalama na anahakikisha watoto wanacheza kwa ushirikiano.

Shajara inaweza kuhitimisha kwa mwalimu kurudisha taarifa kwa wazazi kuhusu mwenendo wa mtoto na kupanga shughuli za kesho.

15. Andaa mpango wa mazoezi ya viungo unaoweza kutumiwa kukuza usawa wa mwili na uratibu kwa watoto wadogo.

Mpango unaweza kuanza kwa mazoezi mepesi kama kunyoosha mikono na miguu ili kuandaa mwili wa mtoto kwa harakati zaidi.

Mpango unaweza kuendelea kwa kitendo cha kutembea kwenye mstari ulionyooka ili mtoto ajifunze kudhibiti mwili wake akiwa kwenye nafasi finyu.

Mpango unaweza kumpa mtoto zoezi la kuruka juu na kushuka mara kadhaa ili kuimarisha misuli na udhibiti wa harakati.

Mpango unaweza kumruhusu mtoto kurusha mpira mdogo na kuupokea ili kuendeleza uratibu kati ya macho na mikono.

Mpango unaweza kuhitimishwa kwa mchezo wa kuiga wanyama kama kutembea kama kaa au kurukaruka kama sungura ili kuongeza furaha na stadi za mwili.

16. Eleza hatua za kuandaa somo la mazingira linalolenga kumfundisha mtoto kutambua viumbe hai na visivyo hai.

Mwalimu anapaswa kuanza kwa kuleta picha au vifaa halisi vya viumbe hai na visivyo hai ili mtoto aweze kuona tofauti zao.

Mwalimu anapaswa kuelezea maana ya viumbe hai kwa kutumia mifano rahisi kama watu, wanyama na mimea.

Mwalimu anapaswa kuelezea maana ya visivyo hai kwa kutumia mifano kama mawe, maji, na viti ili mtoto aweze kulinganisha.

Mwalimu anapaswa kumruhusu mtoto kupanga picha katika makundi mawili ili kuangalia kama anaelewa tofauti za makundi hayo.

Mwalimu anapaswa kumruhusu mtoto kuelezea uchaguzi wake ili kupima uelewa wake na kutoa msaada pale inapohitajika.